

6/2012

Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista

Lausuntotiivistelmä

13.2.2012

Julkaisun nimi Arviomuistio isyyslain uudistamistarpeista
Lausuntotiivistelmä

Tekijä Salla Silvola

Oikeusministeriön
julkaisu 6/2012
Mietintöjä ja lausuntoja

OSKARI numero OM 1/41/2011 HARE numero OM018:00/2011

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-176-0

URN URN:ISBN:978-952-259-176-0
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-176-0>

Asia- ja avain-
sanat Isyys, perheoikeus

Tiivistelmä Isyyslain uudistamistarpeita käsittelevästä arviomuistiosta saatiin lausunnot yhteensä 42 viranomaiselta ja yhteisöltä.

Kaikki lausunnonantajat pitivät isyyslain uudistamista tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Useat lausunnonantajat ehdottivat lisäksi, että isyyslain uudistamisen sijaan säädettäisiin laki vanhemmuudesta, joka kattaisi paitsi isyyttä myös äitiyttä määrittelevät periaatteet.

Lähes kaikki lausunnonantajat pitivät nykyistä äidin avioliittoon perustuvaa isyyssolettamaa edelleen ajanmukaisena lähtökohtana. Enemmistö lausunnonantajista ei pitänyt avioliittoa riittävän luotettavana pohjana isyyssolettaman laajentamiselle.

Kaikki lausunnonantajat pitivät mahdollisena isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista myös avioliitossa syntyneisiin lapsiin, jos vanhemmat sitä yhdessä pyytävät. Lausunnonantajien mielipiteet jakoutuivat sen suhteen, mikä merkitys äidin vastustukselle selvittää isyys tulisi antaa tilanteessa, jossa äiti ei ole avioliitossa.

Jos äiti ei ole avioliitossa, lähes kaikki lausunnonantajat pitivät miehen nykyistä kanneoikeutta isyyden vahvistamissasioissa liian rajoitettuna ja kannattivat miehen mahdollisuutta saada isyydestään varmuus DNA-testein ennen vahvistamiskanteen nostamista. Lausunnonantajat suhtautuivat sen sijaan ristiriitaisesti siihen, pitäisikö isänä itseään pitävälle miehelle antaa mahdollisuus riitauttaa aviomiehen isyys tilanteessa, jossa lapsen isyys on jo määräytynyt isyyssolettaman nojalla.

Kaikki lausunnonantajat kannattivat isyyslain siirtymäsäännösten muuttamista siten, että ne vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksen tavoitteita.

13.2.2012

Publikationens titel	Bedömningspromemorian om behoven av att revidera lagen om faderskap. Remissammandrag		
Författare	Salla Silvola		
Justitieministeriets publikation	6/2012 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 1/41/2011	HARE nummer	OM018:00/2011
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-176-0		
URN	URN:ISBN:978-952-259-176-0		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:978-952-259-176-0		
Sak- och nyckelord	Faderskap, familjerätt		
Referat	<p>Sammanlagt 42 myndigheter och sammanslutningar inkom med ett yttrande om bedömningspromemorian om behoven av att revidera lagen om faderskap.</p> <p>Alla remissinstanserna ansåg att det är nödvändigt och ändamålsenligt att revidera lagen om faderskap. Många av dem föreslog dessutom att man i stället för att revidera lagen om faderskap stiftar en föräldraskapslag, som innehåller principerna för att bestämma inte bara faderskap utan även moderskap.</p> <p>Så gott som alla remissinstanserna ansåg att den nuvarande faderskapspresumtionen, som grundar sig på moderns äktenskap, fortfarande är en tidsenlig utgångspunkt. De flesta remissinstanserna ansåg att ett samboförhållande inte utgör en tillräckligt tillförlitlig grund för en utvidgning av faderskapspresumtionen.</p> <p>Alla remissinstanserna ansåg att användningsområdet för faderskapsutredning kan utvidgas till att också omfatta barn som fötts inom äktenskapet, om föräldrarna tillsammans ber om det. Åsikterna var delade i frågan om hur stor betydelse man ska tillmätta det att modern motsätter sig en faderskapsutredning i de fall när modern inte är gift.</p> <p>Nästan alla remissinstanserna ansåg att mannens nuvarande talerätt är alltför begränsad i ärenden som gäller fastställande av faderskap i de fall när modern inte är gift och understödde en möjlighet för män att få sitt faderskap bekräftat genom DNA-test innan talan om fastställande av faderskap väcks. Remissinstanserna hade däremot motstridiga åsikter om huruvida en man som anser sig vara far till ett barn ska ges möjlighet att göra den äkta mannens faderskap stridigt i en situation där faderskapet redan har bestämts utifrån faderskapspresumtionen.</p> <p>Alla remissinstanserna förespråkade en ändring av övergångsbestämmelserna i lagen om faderskap så att de motsvarar syftena med den europeiska människorättskonventionen.</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	9
2	YHTEENVETO LAUSUNNOISTA	10
3	KANNANOTOT ASIAKOHDITTAIN	12
3.1	Isyyden toteaminen avioliiton perusteella	12
3.2	Isyyden selvittäminen	13
3.2.1	Viranomaisaloitteisuus	13
3.2.2	Isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen avioliitossa syntyneisiin lapsiin	14
3.2.3	Isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen lapsen iän mukaan	15
3.2.4	Äidin vastustuksen merkitys	15
3.3	Isyyden vahvistaminen tunnustamisella	16
3.3.1	Tunnustamisen välittömyys	16
3.3.2	Tunnustamisen voimaansaattaminen	17
3.3.3	Tunnustaminen ennen lapsen syntymää	19
3.3.4	Tunnustaminen lapsen kuoltua	20
3.4	Isyyden vahvistaminen tuomioistuimen päätöksellä	20
3.4.1	Miehen kanneoikeus	20
3.4.2	Isyyden vahvistaminen, kun mies on kuollut ennen lapsen syntymää	21
3.4.3	Isyyden vahvistamiseksi vaadittava näyttö	21
3.4.4	Oikeudenkäyntimenettely	21
3.5	Isyyden riitauttaminen	22
3.5.1	Isänä itseään pitävän mahdollisuus riitauttaa aviomiehen isyys	22
3.5.2	Isyyden kumoamiskanteen nostamisen rajoitukset	23
3.5.3	Isyyden kumoamiseksi vaadittava näyttö	24
3.5.4	Oikeudenkäyntimenettelyä koskevat säännökset	24
3.5.5	Oikeudenkäynnissä vahvistetun isyyden riitauttaminen	24

3.6	Isyyslain siirtymäsäännökset _____	25
3.6.1	Mahdollisuus nostaa kanne siirtymäsäännöksen määräajan jälkeen _____	25
3.6.2	Lapsen perintöoikeus isyyden vahvistamisen jälkeen _____	25
3.7	Äitiyteen liittyviä kysymyksiä _____	26
3.7.1	Aineelliset säännökset _____	26
3.7.2	Kansainvälisyksityisoikeudelliset säännökset _____	27
3.8	Isyysasioissa käytettävät lomakkeet _____	27
3.9	Lainsäädäntöhankkeen vaikutukset _____	27
3.10	Muut asiat _____	28
LIITE	_____	29

1 JOHDANTO

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan isyyslaki tulee uudistaa ja avoliitossa syntyneiden lasten isyyden tunnustamista koskeva sääntely tulee ajanmukaistaa. Oikeusministeriö teetti kesällä 2011 asiasta lainsäädäntöneuvos Markku Heilinillä arviomuistion (oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita -sarjan julkaisu 37/2011), joka valmistui 8.7.2011. Arviomuistion mukaan isyyslain ajanmukaistaminen on tarpeen, koska lain säätämisen jälkeen on tapahtunut monia muutoksia, jotka vaikuttavat lain soveltamiseen. Näitä ovat erityisesti avioliiton ulkopuolisen syntyvyyden lisääntyminen, avoliittojen yleistyminen, isyystutkimusmenetelmien kehittyminen ja muutokset oikeudenkäyntiä koskevissa säännöksissä. Myös Suomen sitoutuminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen (SopS 19/1990) on merkittävä lainsäädäntöympäristön muutos.

Arviomuistiosta pyydettiin lausuntoja 23. syyskuuta 2011 mennessä. Oikeusministeriö vastaanotti yhteensä 42 lausuntoa. Tiivistelmän liitteessä on lueteltu lausunnon antaneet viranomaiset ja yhteisöt.

Kaikki lausunnonantajat pitivät isyyslain uudistamista tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Vaikka isyyslain pääperiaatteet olivat lausunnonantajien mukaan säilyttäneet ajanmukaisuutensa, yhteiskunnalliset olosuhteet ja isyystutkimuksiin käytetyt menetelmät ovat kehittyneet isyyslain säätämisen jälkeen siinä määrin, että lain uudistamista pidettiin poikkeuksetta tarpeellisena. Useat lausunnonantajat ehdottivat lisäksi, että isyyslain uudistamisen sijaan säädettäisiin laki vanhemmuudesta, joka kattaisi paitsi isyyttä myös äitiyttä määrittelevät periaatteet, ja että äitiyden määrittelyssä tulisi ottaa huomioon myös sukupuolivähemmistöjen näkökulma.

Monet lausunnonantajat korostivat, että uudistetussa lainsäädännössä tulee ottaa hyvin huomioon voimassa olevat ihmisoikeussopimukset, joihin Suomi on liittynyt nykyisen isyyslain voimaantulon jälkeen, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta) sekä YK:n lapsen oikeuksia koskevan sopimuksen (SopS 60/1991) 7 artikla (lapsen oikeus tuntea vanhempansa).

Osa lausunnonantajista kiinnitti huomiota myös siihen, että uudistuksen yhteydessä tulisi erityisesti pohtia sitä, halutaanko korostaa sosiaalista vai biologista vanhemmuutta. Kysymyksenasettelulla on läheinen liittymä isyyskysymyksen ratkaisemiseen niissä tilanteissa, joissa biologiseksi isäksi itseään epäilevä mies, joka ei ole lapsen äidin aviomies, haluaa riitauttaa äidin avioliittoon perustuvan isyysoletaman. Kysymyksellä on läheinen liittymä myös seksuaalivähemmistöjen vanhemmuuteen liittyviin tilanteisiin. Toisaalta useimmat lausunnonantajista korostivat lapsen etua yleisenä lähtökohtana biologisesta tai sosiaalisesta isyydestä riippumatta.

Lähes kaikki lausunnonantajat pitivät nykyistä äidin avioliittoon perustuvaa isyysoletamaa edelleen ajanmukaisena lähtökohtana. Enemmistö lausunnonantajista ei pitänyt avoliittoa riittävän luotettavana pohjana isyysoletaman laajentamiselle. Avoliiton alkamisen ja päättymisen ajankohdat eivät ole sillä tavoin yksiselitteisiä kuin ne ovat avioliitossa. Avoliittoon laajennettu isyysoletama tuottaisi liian paljon virheitä, joita jouduttaisiin myöhemmin korjaamaan.

Kaikki lausunnonantajat pitivät mahdollisena isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista myös avioliitossa syntyneisiin lapsiin, jos vanhemmat sitä yhdessä pyytävät lastenvalvojalta. Jos lastenvalvoja saamansa selvityksen nojalla katsoisi aviomiehen isyyden epävarmaksi, hän voisi tilata DNA-tutkimuksen, jolloin yhteiskunta maksaisi sen kustannukset. Sen sijaan lausunnonantajien mielipiteet jakautuivat sen suhteen, mikä merkitys äidin vastustukselle selvittää isyys tulisi antaa tilanteessa, jossa äiti ei ole avioliitossa. Suurin osa lausunnonantajista pitää äidin nykyistä määräysvaltaa liiallisena suhteessa lapsen etuun ja hänen oikeuteensa saada tietää vanhempansa. Moni lausunnonantajista kuitenkin kunnioittaisi äidin vastustusmahdollisuutta esimerkiksi tilanteissa, joissa äiti on joutunut väkivallan kohteeksi.

Lähes kaikki lausunnonantajat olivat sitä mieltä, että nykyiset tunnustamisen pääperiaatteet, eli korostettu henkilökohtaisuus, välittömyys ja ajatus, että viranomaisen tulee valvoa tunnustamisen oikeellisuutta, ovat edelleen säilyttäneet ajanmukaisuutensa. Suurin osa kannatti kuitenkin poikkeusmahdollisuutta välittömyysperiaatteesta rajatuissa tilanteissa, jos viranomainen voi vakuuttua siitä, että isyyden tunnustaminen vastaa aineellista totuutta. Suurin osa kannatti myös mahdollisuutta tunnustaa lapsi poikkeuksellisesti ennen lapsen syntymää ja kaikki lausunnonantajat kannattivat rajattua mahdollisuutta tunnustaa lapsi myös lapsen kuoleman jälkeen.

Jos äiti ei ole avioliitossa, lähes kaikki lausunnonantajat pitivät miehen nykyistä kante-oikeutta isyyden vahvistamissasioissa liian rajoitettuna ja kannattivat miehen mahdollisuutta saada isydestään varmuus DNA-testein ennen vahvistamiskanteen nostamista. Kaikki lausunnonantajat kannattivat myös isyyslain näyttöä koskevien säännösten uudelleenarviointia DNA-tutkimusten valossa. Sen sijaan lausunnonantajat suhtautuivat ristiriitaisesti kysymykseen siitä, pitäisikö isänä itseään pitävälle miehelle antaa mahdollisuus riitauttaa aviomiehen isyys silloin, kun lapsi on syntynyt avioliiton aikana ja lapsen isyys on määräytynyt isyysolettaman perusteella. Suurin osa lausunnonantajista kannatti tätä mahdollisuutta, mutta vain hyvin rajatuissa tilanteissa, kuten silloin, kun miehen ja lapsen välille on muodostunut perhe-elämää heti lapsen syntymän jälkeen.

Kaikki lausunnonantajat kannattivat isyyslain siirtymäsäännösten muuttamista siten, että ne vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksen tavoitteita. Lausunnonantajien mielipiteet sen sijaan erosivat siinä, millä tavoin muutos tulisi toteuttaa ja missä tilanteissa kanteen nostaminen määräajan jälkeen tulisi olla mahdollinen. Lausunnonantajien mielipiteet erosivat myös siltä osin, olisiko isyyden vahvistamisen jälkeen lapsella täyttä perintöoikeutta isänsä kuoleman jälkeen, jos mies oli jo kuollut tai menettänyt kykynsä testamentin tekemiseen ennen kuin isyyskante tuli vireille.

3.1 Isyyden toteaminen avioliiton perusteella

Lähes kaikki lausunnonantajat pitivät nykyistä isyyslain 2 §:ssä määriteltyä isyysolettamaa edelleen ajanmukaisena lähtökohtana. Määritelmän mukaan äidin aviomies on lapsen isä, kun lapsi on syntynyt avioliiton aikana. Vankka enemmistö lausunnonantajista yhtyi muistiossa esitettyyn arvioon, jonka mukaan miehen ja naisen asuminen yhdessä samassa osoitteessa (avoliitto) ei luo riittävän luotettavaa pohjaa isyysolettaman laajentamiselle. Avoliiton alkamisen ja päättymisen ajankohdat eivät ole sillä tavoin yksiselitteisiä kuin ne ovat avioliitossa. Avoliittoon laajennettu isyysolettama tuottaisi liian paljon virheitä, joita jouduttaisiin myöhemmin korjaamaan.

Lapsiasiavaltuutettu ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto ehdottavat kuitenkin, että vielä selvitettäisiin, voisivatko avoliitossa elävät syntyvän lapsen vanhemmat tehdä yhdessä rekisteröinnin tai ilmoituksen ilman kuulemista tai viranomaisessa käyntiä (esimerkiksi neuvolassa) siitä, että heidän kohdallaan noudatetaan isyysolettamaa. Myös *Pohjois-Pohjanmaan maistraatin* mukaan isyysolettaman laajentaminen avoliittoihin kaipaa vielä jatkoselvityksiä. *Sateenkaariperheet*, *Seta ry* ja *Trasek ry* kannattavat lapsen ja vanhemman suhteen määräytymisen yhtäläistämistä vanhempien siviilisäädystä ja sukupuolesta riippumatta. Isyysolettamasta tulisi tehdä vanhemmuusolettama ja sitä tulisi soveltaa esimerkiksi silloin, kun naispari virallistaa parisuhteensa ja sosiaalinen vanhempi antaa kirjallisen suostumuksensa puolison hedelmöityshoidolle tai muulloinkin, kun on kyse lapsen syntymästä perheeseen, jossa naispari on virallistanut parisuhteensa. *Miesten tasa-arvo ry:n* mukaan olisi syytä ennakkoluulottomasti selvittää, onko isyysolettamalle ylipäänsä tarvetta. Aviomiehestäkään ei tulisi enää tehdä automaattisesti avoliitossa syntyvän lapsen isää, vaan hänenkin isyytensä olisi aina ensin varmistettava DNA-testeillä.

Arviomuistiossa kyseenalaistettiin isyysolettaman laajuus niissä tapauksissa, kun lapsi on syntynyt avioeron vireilletulon jälkeen. Nykyisin vasta avioeropäätöksen tulo lainvoimaiseksi ennen lapsen syntymää estää isyyden toteamisen avioliiton perusteella, ja arviomuistiossa kysyttiin, tulisiko isyysolettama jatkossa poistaa niistä tilanteista, joissa avioero oli jo vireillä lapsen syntymän aikaan. Kaikki lausunnonantajat eivät ottaneet nimenomaista kantaa tähän kysymykseen. Nykyisen sääntelyn säilyttämistä puolsi *Espoon kaupunki*, jonka mukaan eropäätös syntyy ja ero laitetaan vireille raskausaikana, vaikka tuleva lapsi olisi alun perin yhteisesti suunniteltu. Tosiasiassa vireillä olevien eroprosessien aikana syntyy lapsia sovintoyritysten seurauksena. Myös *Tampereen kaupunki* ja *Suomen Asianajajaliitto* kannattivat pitäytymistä siinä, että vasta avioeropäätöksen voimaantulo estäisi isyyden toteamisen avioliiton perusteella, koska tilastotietojen valossa isyysolettama tuottaa nykyisellään vain vähän virheellisiä isyyksiä.

Sen sijaan lausunnonantajat puolsivat lähes yksimielisesti isyysolettaman nimenomaista laajentamista niissä tapauksissa, kun avioliitto on päättynyt aviopuolison kuolemaan, mutta avioliitto solmittiin niin lähellä lapsen syntymää, ettei lasta ole voitu siittää avioliiton aikana. Suurin osa lausunnonantajista oli sitä mieltä, että tällaisissa tapauksissa vanhempien lähtökohtaisena tavoitteena on nimenomaisesti ollut turvata lapsen asema myös puolison kuoleman jälkeen solmimalla avioliitto, ja että näissä tilanteissa olisi kohtuutonta edellyttää leskeä ryhtymään isyyden vahvistamismenettelyyn puolison kuoleman jälkeen. Jos isyydestä on epäselvyyttä, kuolleen puolison oikeudenomistajilla olisi mahdollisuus kumota isyys kanneteitse. *Julkiset oikeusavustajat ry* sen sijaan kannatti nyky sääntelyä, koska jos lapsen biologinen isä ei olekaan aviomies, isyysolettamaan perustuvaa isyyttä ei voida kumota, ellei äiti, muut lapset tai biologinen isä nosta kanetta.

Useat lausunnonantajat toivat esiin kuitenkin erityisenä yksittäisenä ongelmatapauksena tilanteen, jossa äiti, joka on turvapaikanhakija, haluaa saada poissaolevan aviomiehensä isyyden kumotuksi, mutta aviomiehen olinpaikka tuntematon (*ulkoasiainministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Lapin käräjäoikeus, Maahanmuuttovirasto*). *Espoon kaupungin* mukaan esimerkkitapaus ei kuitenkaan ole ongelmallinen: isyyden kumoaminen voidaan saada hoidetuksi oletetusta isästä otetun DNA-näytteen ja julkisen kuulutuksen kautta. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden* mukaan lain esitöissä olisi tarpeellista tarkastella avoimesti sitä kysymystä, muodostaako tämän kaltainen seikka isyyslain 35 §:n 3 momentissa tarkoitettua erittäin painavaa syytä sille, että kanne voidaan panna vireille säädetyn määräajan jälkeen.

Satakunnan maistraatin mukaan käytännössä havaitut ongelmat ovat koskeneet äidin siviilisäätyä sekä niitä ulkomaiden kansalaisia, joilla ei ole passia tai muuta todistusta henkilöllisyydestään. Maistraatin mukaan ongelmia syntyy silloin, jos äidin siviilisääty lapsen syntymäajankohtana ei ilmene väestötietojärjestelmästä eikä siitä ole muutenkaan esitetty riittävää asiakirjaselvitystä. Väestötietojärjestelmään tehtävä merkintä edellyttää luotettavaa asiakirjanäyttöä.

3.2 Isyyden selvittäminen

3.2.1 Viranomaisaloitteisuus

Kaikki lausunnonantajat kannattavat isyyden selvittämisen säilymistä viranomaisaloitteisena. Suurin osa kannattaa isyyden selvittämisen säilyvän nykyiseen tapaan kuntien sosiaalitoimessa, jolloin esimerkiksi huoltoa ja tapaamisoikeutta tai elatusta koskevat asiat voidaan hoitaa tai laittaa vireille samalla käynnillä. *Sosiaali- ja terveysministeriö* toteaa kuitenkin, että olisi aiheellista pohtia, voisiko osasta isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvistä tehtävistä huolehtia jokin muu taho, kuten maistraatti. Myös *Maahanmuuttovirasto* ottaa esiin myös maistraattien tai viraston omat mahdollisuudet tehdä aloite isyyden selvittämisasiassa. *Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen* mukaan olisi tarpeen pohtia toimintatapoja, joilla voidaan turvata yhdenvertainen kohtelu henkilön asuinpaikasta riippumatta sekä isyyden selvittämis- että vahvistamismenettelyssä.

3.2.2 Isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen avioliitossa syntyneisiin lapsiin

Kaikki lausunnonantajat pitävät mahdollisena isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista myös avioliitossa syntyneisiin lapsiin, jos vanhemmat sitä yhdessä pyytävät tilanteessa, jossa he pitävät avioliiton perusteella todettua isyyttä epävarmana tai epätodennäköisenä. Jos lastenvalvoja saamansa selvityksen nojalla katsoisi aviomiehen isyyden epävarmaksi, hän voisi tilata DNA-tutkimuksen, jolloin yhteiskunta maksaisi sen kustannukset. Jotkut lausunnonantajista haluaisivat laajentaa selvittämismahdollisuuden myös tilanteisiin, joissa vanhemmat eivät ole asiasta yksimielisiä (*Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Lasten Oikeuksien Tuki ry, Miesten tasa-arvo ry ja Turun seudun elatusvelvolliset ry*) tai joissa kumpikaan vanhemmista ei sitä halua (*Maahanmuuttovirasto*). *Suomen Asianajajaliiton* mukaan aviomiehen isyyden selvittäminen lastenvalvojan määräämin DNA-testein saattaa kuitenkin johtaa myös oikeuden väärinkäyttötilanteisiin.

Lausunnot hajautuvat isyyden selvittämismahdollisuudelle asetetun määräajan suhteen. Toiset lausunnonantajat asettaisivat selvittämismahdollisuudelle lyhyen, esimerkiksi kahden vuoden määräajan (*Lapsiasiavaltuutettu, Porvoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto*) kun taas toiset eivät pidä tätä perusteltuna (*Vantaan käräjäoikeus*) tai edellyttävät määräajan pituuden huolellista arviointia (*Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*).

Valtaosa lausunnonantajista kannattaa sitä, että isyyden kumoamispäätös voitaisiin tehdä viranomaispäätöksenä tilanteessa, jossa DNA-tutkimus osoittaa, ettei äidin aviomies ole lapsen isä, ja molemmat vanhemmat pyytävät aviomiehen isyyden kumoamista. Vain *Tampereen* ja *Vantaan kaupungit* pitävät parempana pitäytyä nykyisessä käytännössä, joka edellyttää isyyden kumoamista tuomioistuimessa. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* esittää lisäksi, että tilanteessa, jossa lastenvalvojalla on tieto, että aviomies ei varmuudella ole lapsen isä, mutta kukaan osapuolista ei halua viedä asiaa eteenpäin, asia tulisi kirjata ja toimittaa lapselle tiedoksi hänen täytettyään 15 vuotta.

Helsingin käräjäoikeus, Tampereen kaupunki ja Vantaan kaupunki kiinnittävät huomiota uudistuksesta aiheutuvaan lastenvalvojen työmäärän lisääntymiseen samoin kuin yhteiskunnalle DNA-tutkimuksista koituviin lisääntyneisiin kustannuksiin. Toisaalta *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* toteaa, että DNA-tutkimuksista koituvat kustannukset jäävät vähäisemmiksi kuin isyyden kumoamiskanteen tuomioistuinkäsittelystä koituvat kustannukset. *Pohjanmaan käräjäoikeus* epäilee, löytyykö vanhemmilta käytännössä halukkuutta hoitaa asia yksimielisesti. *Väestöliiton* mukaan asian mahdollisimman nopea selvittäminen on kaikkien osapuolten etu eikä se saisi olla kiinni puolisoiden kyvystä maksaa DNA-tutkimusten kustannukset.

3.2.3 Isyyden selvittämisen käyttöalan laajentaminen lapsen iän mukaan

Lähes kaikki lausunnonantajat tukevat isyyden selvittämisen käyttöalan laajentamista joko 18 ikävuoteen (*Porvoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Miesten tasa-arvo ry, Suomen Asianajajaliitto*) tai ikärajan poistamista kokonaan (*Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Lahden maistraatti, Tampereen kaupunki, Kuntaliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Väestöliitto*). *Lasten Oikeuksien Tuki ry* ei kannata ikärajan nostamista nykyisestä 15 ikävuodesta. Asiat tulisi yhdistyksen mukaan selvittää heti lapsen syntymän jälkeen. 15-vuotias on jo riittävän kypsä tekemään omat päätökset isyyden selvittämisestä. *Tampereen kaupunki* pyytää kiinnittämään huomiota tulevan ikärajoja koskevan säännöksen siirtymäsäännöksiin.

3.2.4 Äidin vastustuksen merkitys

Lausunnonantajien mielipiteet jakoutuivat sen suhteen, mikä merkitys äidin vastustukselle isyyden selvittämissasiassa tulisi antaa. Suurin osa lausunnonantajista pitää äidin nykyistä määräysvaltaa liiallisena suhteessa lapsen etuun ja oikeuteen saada tietää vanhempansa (*Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Espoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Lasten Oikeuksien Tuki ry, Lastensuojelun keskusliitto, Miesten tasa-arvo ry, Suomen Asianajajaliitto, Turun seudun elatusvelvolliset*). Osa kuitenkin tuo esiin myös äidin vastustusmahdollisuutta puoltavia näkökohtia, jos äidin motiivina isyyden selvittämisen vastustamiselle on lapsen (tai oman) terveyden suojeleminen tai äiti on tullut raskaaksi rikoksen seurauksena (*Pohjanmaan käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Julkiset oikeusavustajat ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Turun seudun elatusvelvolliset, Väestöliitto, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto*).

Vantaan käräjäoikeuden mukaan olisi harkittava, olisiko sellaisia erityisen painavia syitä, joiden vallitessa isyyden selvittäminen poikkeuksellisesti voitaisiin jättää kokonaan suorittamatta, keskeyttää tai todeta, ettei miehelle vastoin äidin tahtoa varata tunnustamismahdollisuutta. *Vantaan kaupunki* kannattaa äidin vastustuksen merkityksen poistamista, mutta kysyy, miten selvitys voidaan tehdä, jos äiti ei anna tarvittavia tietoja. *Miesten tasa-arvo ry:n* mukaan äiti on sanktioiden uhalla velvoitettava auttamaan lastenvalvojaa isyyden selvittämisessä, jotta lapsen oikeus isäänsä voidaan mahdollisimman hyvin turvata. *Väestöliiton* mukaan turvautumista pakkokeinoihin (sakonuhka tai vankeus) on pidettävä olosuhteisiin nähden kohtuuttomana toimenpiteenä. Joka tapauksessa äidin vastustuksen poistamista tulisi vielä harkita ja punninnassa tulisi ottaa huomioon kansainväliset ihmisoikeussopimukset (*Lapin käräjäoikeus, Porvoon kaupunki*).

Maahanmuuttovirasto tarkastelee asiaa kansalaisuuden määräytymisen kannalta. Sen mukaan tulisi selvittää, voidaanko lapsen äidille asettaa velvoitetta isyyden selvittämisen kannalta tarpeellisten lapsen isää koskevien tietojen antamiseen tilanteessa, jossa sillä on merkitystä Suomessa syntyneen lapsen kansalaisuusasemaan ja siihen, saako lapsi syntymämaaperiaatteen nojalla Suomen kansalaisuuden. Sääntelyllä tulisi pystyä estämään pyrkimyksiä käyttää väärin syntymämaaperiaatteen mukaista mahdollisuutta Suomen kansalaisuuden saamiseen (ks. KHO:2011:78).

3.3 Isyyden vahvistaminen tunnustamisella

3.3.1 Tunnustamisen välittömyys

Lähes kaikki lausunnonantajat yhtyivät arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että tunnustamisen pääperiaatteet, eli korostettu henkilökohtaisuus, välittömyys ja ajatus, että viranomaisen tulee valvoa tunnustamisen oikeellisuutta, ovat edelleen säilyttäneet ajanmukaisuutensa. Suurin osa kannatti myös arviomuistiossa ehdotettua näkemystä siitä, että rajatuissa yksittäistapauksissa välittömyysperiaatteesta olisi mahdollista luopua, kun viranomainen on vakuuttunut siitä, että isyyden tunnustaminen vastaa aineellista totuutta (*ulkoasiainministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Valvira, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Pohjois-Savon maistraatti, Suomen Monikkoperheet ry, Tampereen kaupunki, Turun seudun elatusvelvolliset ja Väestöliitto*).

Näissäkin tilanteissa olisi kuitenkin suljettava pois väärinkäytösten mahdollisuus, esimerkiksi isyyden tunnustaminen laittoman maahanmuuton tarkoituksessa (*ulkoasiainministeriö, Maahanmuuttovirasto, Valvira, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*) ja varmistuttava siitä, että mies tietää tunnustamisen merkityksen ja oikeusvaikutukset (*Pohjois-Savon maistraatti*). Olisi selvitettävä, voitaisiinko tunnustaminen tehdä kirjeitse tai puhelimitse silloin, kun äiti on elänyt pidempään yhdessä isän kanssa ja joissa tunnustaminen koskee perheen toista tai useampaa lasta (*Valvira, Väestöliitto*) tai jos lapsi tai lapset uhkaavat kuolla sairaalassa pian syntymän jälkeen (*Suomen Monikkoperheet ry*). Poikkeustilanteet olisi määriteltävä mahdollisimman selkeästi (*Tampereen kaupunki*). Kun isyys tunnustetaan henkilökohtaisesti, tulee isyyden tunnustajan henkilöllisyydestä varmistua riittävän luotettavalla selvityksellä eli virallisella voimassa olevalla henkilöllisyydistyksellä (*ulkoasiainministeriö*).

Pohjois-Pohjanmaan maistraatti ehdotti vaihtoehtona nykyiselle isyyden selvittämisen ja tunnustamisen menettelylle maistraatin lähettämää kirjettä avopuolisille, jonka täyttämällä isyyden tunnustaminen voisi tapahtua. Kirjettä kehittyneempi toimintamalli olisi sähköisen asiointitilin käyttäminen. Tällöin voitaisiin varmistua myös asianosaisten henkilöllisyydestä. Tämä toimintamalli ei merkittävästi heikentäisi tiedon luotettavuutta, halinto tehostuisi ja samalla asiakastytyväisyys paranisi.

Lasten Oikeuksien Tuki ry ehdotti, että tunnustaminen tulisi tehdä mahdolliseksi jo synnytyssairaalassa, josta sairaalan viranomainen voi toimittaa tunnustamisen maistraatille vahvistettavaksi. Yhdistyksen mukaan helpotetun tunnustamislausuman käyttämistä tulisi käyttää myös perheen ensimmäisen lapsen osalta eikä vasta toisen tai kolmannen kanssa.

Jotkut lausunnonantajat kyseenalaistivat tai vastustivat poikkeusten tekemistä välittömyysperiaatteeseen (*Maahanmuuttovirasto, Lahden maistraatti, Satakunnan maistraatti, Espoon kaupunki, Porvoon kaupunki, Vantaan kaupunki ja Miesten tasa-arvo ry*). Osa näki tarpeellisena edellyttää tarvittaessa DNA-tutkimuksia varmistamaan isyys tai ehkäisemään maahantulosäännösten kiertämisyrityksiä (*Maahanmuuttovirasto, Miesten tasa-arvo ry ja Satakunnan maistraatti*). *Maahanmuuttovirasto* korosti, että pelkästään asianomaisten omaa ilmoitusta ei tulisi pitää näissä tilanteissa riittävänä, mutta myönsi toisaalta, että osittainen luopuminen välittömyysperiaatteesta voisi parantaa ulkomailla olevan isän oikeuksia, kun hänen olisi helpompi tunnustaa lapsi äidin kieltäytyessä antamasta tietoja isyyden selvittämiseksi.

Sateenkaariperheet ry esitti, että jos sosiaalista vanhemmuutta korostetaan, tulisi myös samaa sukupuolta oleville pareille varata mahdollisuus tunnustaa lapsi ja olisi luotava tunnustamista vastaava juridinen prosessi, jossa sosiaalisen vanhemman juridinen vanhemmuus avoliitossa voidaan vahvistaa sukupuolesta riippumatta.

3.3.2 Tunnustamisen voimaansaattaminen

Suurin osa lausunnonantajista tuki sen selvittämistä, voitaisiinko tunnustaminen ainakin yksinkertaisimmissa tilanteissa vahvistaa sosiaaliviranomaisen päätöksellä (*valtiovarainministeriö, Lapsiasiavaltuutettu, Lahden maistraatti, Pohjois-Savon maistraatti, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Espoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Kuntaliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto*). *Lapsiasiavaltuutetun, Itä-Suomen aluehallintoviraston ja Espoon kaupungin* mukaan isyyden tunnustamisen voisi vahvistaa sosiaalilautakunta kaikissa niissä tilanteissa, joissa vanhemmat elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa. *Mannerheimin Lastensuojeluliiton* mukaan jos avopuolisoihin sovellettaisiin isyysolettamaa, tunnustamisen vahvistamista ei näissä tilanteissa tarvittaisi. *Lahden maistraatin* mukaan sosiaaliviranomainen voisi vahvistaa tunnustamisen tilanteissa, joissa kaikki osapuolet ovat Suomessa asuvia suomalaisia ja tunnustaminen on riidaton siitä riippumatta, asuvatko lapsen vanhemmat avoliitossa. Joka tapauksessa olisi tehtävä selkeä toimivaltajako sosiaaliviranomaisten ja maistraattien välillä (*Lahden ja Pohjois-Savon maistraatit, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Tampereen kaupunki*) ja turvata riittävä koulutus uuteen vastuulliseen tehtävään ja varmistamaan käytäntöjen yhdenmukaisuus (*Tampereen kaupunki*). Vaihtoehtoisesti kaikki isyyden vahvistamiset voitaisiin siirtää sosiaaliviranomaisille (*Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Pohjois-Savon maistraatti*).

Varsinkin jos tunnustamisen vahvistaminen keskitetään yhdelle viranomaiselle, *Pohjois-Savon maistraatin* mukaan olisi samalla arvioitava, onko tarpeen säilyttää lastenvalvojan, henkikirjoittajan, julkisen notaarin ja vihkijän rinnakkainen toimivalta vastaanottaa tunnustamislausuma.

Toisaalta merkittävä osa lausunnonantajista suhtautui varauksin ehdotukseen siitä, että isyys vahvistettaisiin sosiaalitoimessa (*Eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Valvira, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Satakunnan maistraatti, Pohjois-Pohjanmaan maistraatti, Vantaan kaupunki, Lasten Oikeuksien Tuki ry*). *Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen* mukaan vaikka sosiaalitoimi nykyään vahvistaa huoltosopimukset, niitä ei voi rinnastaa isyyden vahvistamiseen. Isyyden vahvistamisessa on kysymys lapsen ja vanhemman suhteen oikeudellisesta perustasta. *Valviran* mukaan maistraatin hyväksynnän poisjättäminen voi aiheuttaa ongelmia siinä, ettei sosiaalitoimella ole käytettävissä objektiivista tietoa äidin ja miehen asumisesta ja muusta perhetilanteesta. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen* mukaan tulisi selvittää, haluavatko lastenvalvojat ottaa vastuuta toimia ainoana viranomaisena asiassa, vai onko heidän mielestään ollut hyödyllistä, että myös toinen viranomaislainen tutustuu isyyden selvittämissasiakirjoihin ennen kuin tunnustaminen hyväksytään. *Satakunnan maistraatin* mukaan menettelyn luotettavuus edellyttää nykyisen kaltaista kahden viranomaisen ketjua. Oikeusturvan kannalta ei ole tyydyttävää, että sama viranomaislainen sekä valmistelisi asian että ratkaisisi sen. Rajanveto sosiaaliviranomaisessa ja maistraatissa vahvistettavien asioiden välillä on mahdoton tehdä. Lisäksi sosiaaliviranomaisilla ei ole käytettävissään sen tekemiseen edellytettäviä tosiasiatietoja. Vain maistraatilla on käytössään väestötiedot, jolloin esim. äidin naimattomuus, asumistiedot ja lapsen muiden huoltajien puute voidaan todeta. Sosiaalivirastoissa on myös vain rajoitetusti käytössä lainopillista asiantuntemusta toisin kuin maistraateissa. Maistraattien tehtävien keskittäminen tuo mukanaan yhdenmukaisen kohtelun. Tehtävien jakaminen eri kuntien sosiaaliviranomaisille toisi mukanaan soveltamisalan kirjavuutta ja ennakoimattomuutta. Myös *Pohjois-Pohjanmaan maistraatti* kiinnittää huomiota rajanvedon vaikeuteen sosiaaliviranomaisessa ja maistraatissa vahvistettavien asioiden välillä ja huomauttaa, että isyys tulee kuitenkin tallettaa väestötietojärjestelmään, minkä tekee joka tapauksessa maistraatti. Maistraatin kokemusten mukaan lastenvalvojen osaaminen vaihtelee riippuen tapausten vuotuisesta määrästä ja esimerkiksi sijaisuuksista aiheutuvista ongelmista. *Itä-Suomen aluehallintoviraston* mukaan järjestelmiä tulisi kehittää niin, että lapsen isyyttä koskevat merkinnät voivat siirtyä kuntien järjestelmistä väestötietojärjestelmään konekielisesti. Asiakirjojen lähettäminen maistraattiin isyyttä koskevan väestötietojärjestelmämerkinnän tekemistä varten ei nopeuttaisi prosessia eikä edistäisi maistraattien työn vähentämistä. *Vantaan kaupunki* näkee toimivallan hajauttamisen ja selkeiden erottelukriteerien luomisen ongelmana. Se, että maistraatti vahvistaa isyyden, ei juurikaan viivästyä isyyden vahvistamista. *Lasten Oikeuksien Tuki ry:n* mukaan tunnustaminen voitaisiin hoitaa esimerkiksi synnytyssairaalassa ja maistraatti vahvistaisi tunnustamisen.

Suurin osa lausunnonantajista ei nähnyt periaatteellista ristiriitaa siinä, että maistraatti hyväksyy isyyden tunnustamisen ja on samalla vastuussa myös väestötietojärjestelmän luotettavuudesta (*Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Satakunnan maistraatti, Pohjois-Pohjanmaan maistraatti, Itä-Suomen aluehallintovirasto*). *Satakunnan maistraatin* mukaan lapsen etu ei ole harkintakriteerinä tunnustamista vahvistettaessa vaan biologisen vanhemmuuden vahvistaminen, eikä biologisen vanhemmuu-

den vahvistamisen ja väestötietojärjestelmän luotettavuuden välillä ole ristiriitaa. Erityisesti kuntasektorin edustajat (*Espoon ja Vantaan kaupungit*) toivat kuitenkin esiin esimerkkejä ongelmista, joita syntyy, jos miehellä, joka haluaa tunnustaa lapsen, ei ole henkilöllisyystodistusta. Miestä ei voida vahvistaa lapsen isäksi, eikä asiaa saa edes viereille maistraatissa, jotta isäehdokkaalle syntyisi kanneoikeus isyyden vahvistamiseksi tuomioistuimessa. Ongelmia on myös äidin siviilisäädyn osoittamisessa tilanteissa, joissa äiti on muuttanut Suomeen sellaisesta valtiosta, josta siviilisäätötodistusta ei ole saatavissa. Asia ei tuolloin etene maistraatista edes lastenvalvojalle isyyden selvittämistä varten.

3.3.3 Tunnustaminen ennen lapsen syntymää

Suurin osa lausunnonantajista kannatti mahdollisuutta tunnustaa lapsi poikkeuksellisesti ennen lapsen syntymää (*Helsingin käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Pohjois-Pohjanmaan maistraatti, Espoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Kuntaliitto, Miesten tasa-arvo ry, Sateenkaariperheet, Suomen Monikkoperheet ry, Turun seudun elatusvelvolliset, Väestöliitto ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto*). Toisaalta kiinnitettiin huomiota esimerkiksi siihen, miten tämän mahdollisuuden kriteerit rajataan (*Pohjanmaan käräjäoikeus*). *Lapsiasiavaltuutettu, Espoon kaupunki ja Vantaan kaupunki* kannattavat ennakkollisen tunnustamisen rajaamista esimerkiksi hätätilanteisiin sairaalassa tai kun on odotettavissa, että mies kuolee ennen lapsen syntymistä. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* ehdottaa harkittavaksi, pitäisikö tällaisessa tilanteessa aina antaa näyte oikeusgeneettistä isyystutkimusta varten siltä varalta, että riski toteutuu ja miehen oikeudenomistajat haluavat varmistua isyydestä miehen kuoltua. *Väestöliitto ja Suomen Monikkoperheet ry* esittävät selvitetäväksi sitä, voitaisiinko tunnustaminen tehdä esimerkiksi neuvolakäyntien yhteydessä tilanteessa, joissa äiti ja mies asuvat yhteisessä taloudessa eikä selvityksen perusteella ole aihetta epäillä, että toinen mies olisi isä.

Osa lausunnonantajista suhtautui ennakkolliseen tunnustamiseen varauksellisesti (*Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Pohjois-Savon maistraatti, Porvoon kaupunki, Tampereen kaupunki*). *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen* mukaan arviomuistiossa esitetyissä esimerkeissä on kyse suhteellisen harvinaisista poikkeustapauksista, jotka eivät sellaisinaan muodosta riittäviä perusteita ennakkollisen tunnustamisen kaltaiselle huomattavalle uudistukselle. *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen ja Porvoon kaupungin* mukaan parin on aina mahdollista solumia avioliitto lapsen oikeusaseman varmistamiseksi. *Porvoon ja Tampereen kaupungit* tuovat esiin myös lapsen identifiointiin liittyvät pulmat ennen lapsen syntymää ja korostavat, että isyyden kumoaminen ei ole yksinkertainen prosessi, jos tunnustamisessa tapahtuu virhe. *Pohjois-Savon maistraatti* kyseenalaistaa ennakkollisen tunnustamisen hyödyt, jos isyyden selvittäminen suoritetaan kuitenkin vasta lapsen syntymän jälkeen.

3.3.4 Tunnustaminen lapsen kuoltua

Kaikki lausunnonantajat kannattavat rajattua mahdollisuutta tunnustaa lapsi myös lapsen kuoleman jälkeen tai ainakin kannattavat sen harkitsemista. Osa lausunnonantajista rajaisi tunnustamisen kuitenkin esimerkiksi tiettyyn määräaikaan (esimerkiksi 6 kuukautta - 1 vuosi) lapsen kuoleman jälkeen (*Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Pohjois-Savon maistraatti, Espoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki, Väestöliitto, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto*) tai sallisi tunnustamisen vain hyvin rajatuissa tapauksissa, esimerkiksi hätätapauksissa sairaalassa (*Lapsiasiavaltuutettu*).

3.4 Isyyden vahvistaminen tuomioistuimen päätöksellä

3.4.1 Miehen kanneoikeus

Lähes kaikki lausunnonantajat pitävät miehen nykyistä kanneoikeutta liian rajoitettuna ja kannattavat miehen mahdollisuutta saada isyydestään varmuus DNA-testein ennen vahvistamiskanteen nostamista (*Helsingin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Valvira, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Espoon kaupunki, Porvoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki, Kuntaliitto, Julkiset oikeusavustajat ry, Lasten Oikeuksien Tuki ry, Lastensuojelun keskusliitto, Miesten tasa-arvo ry, Turun seudun elatusvelvolliset, Väestöliitto ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry*).

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus katsoo kuitenkin, että kanneoikeuden rajoitusten taustalla olevat tavoitteet (tunnustamisen ensisijaisuus ja epävarmuuden tilan minimointi) ovat edelleen kannatettavia. Jos lainsäätävä katsoisi tarpeelliseksi laajentaa potentiaalisen isän oikeuksia äidin vastustuksesta huolimatta, käräjäoikeus katsoo, että DNA-tutkimuksen määräämisen tulisi tapahtua samassa yhteydessä isyyden vahvistamiskanteen kanssa. Jos potentiaaliselle isälle sallittaisiin mahdollisuus hakea tuomioistuimessa itsenäisenä asiana pelkästään DNA-tutkimusta koskevan velvoitteen asettamista, olisi pelkästään kiusantekomielessä tehtyjen hakemusten välttämiseksi joka tapauksessa tuomioistuimessa tutkittava, että isyyden todennäköisyydelle on riittävät perusteet. DNA-tutkimuksen vaatimista tuomioistuimessa itsenäisenä asiana tukevat *Helsingin käräjäoikeus* ja *Väestöliitto*.

Osa lausunnonantajista pitää lastenvalvojan asemaa ratkaisevana, jotta kiusantekomielessä esitetyt isyysväitteet ja niihin liittyvät DNA-tutkimukset saadaan minimoitua (*soasiaali- ja terveystministeriö, Vantaan käräjäoikeus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Espoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Kuntaliitto, Lasten Oikeuksien Tuki ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry*). Osa lausunnonantajista ei ole ottanut kantaa siihen, kumpi arviomuistiossa esitetyistä menettelymahdollisuuksista olisi ensisijainen, vaikka kannattavat miehen kanneoikeuden laajentamista (*Helsingin käräjäoikeus, Lapin käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Valvira, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon*

kirkkohallitus, Porvoon kaupunki, Vantaan kaupunki, Julkiset oikeusavustajat ry, Lastensuojelun keskusliitto, Turun seudun elatusvelvolliset).

Vain Turun seudun elatusvelvolliset kannattaa täysin rajoittamatonta kanneoikeutta ja toteaa kiusantekomielessä tehtyjen hakemusten vaaran hyvin pieneksi ottaen huomioon asian luonteen ja verrattuna tilanteeseen lasten huollon, tapaamisten ja elatuksen osalta, missä kiusantekomielessä tehtyihin kanteisiin ei ole katsottu olevan aihetta puuttua. *Miesten tasa-arvo ry* toteaa kanneajan rajaamisen perustelluksi, mutta edellyttää siihen joustoa tilanteessa, jossa äiti on salannut isältä lapsen syntymän.

3.4.2 Isyyden vahvistaminen, kun mies on kuollut ennen lapsen syntymää

Lähes kaikki lausunnonantajat puoltavat arviomuistiossa harkittavaksi esitettyä menettelyä, jossa isyys voitaisiin vahvistaa lastenvalvojan tai maistraatin päätöksellä, jos DNA-näyttö puoltaa kuolleen miehen isyyttä, mutta mies on kuollut ennen lapsen syntymää ja miehen oikeudenomistajat suostuvat isyyden vahvistamiseen. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki* pitävät kuitenkin parempana, että isyyden vahvistaisi tuolloin maistraatti eikä lastenvalvoja. *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos* ja *Miesten tasa-arvo ry* korostavat erityisesti DNA-tutkimuksen välttämättömyyttä näissä tilanteissa.

3.4.3 Isyyden vahvistamiseksi vaadittava näyttö

Kaikki lausunnonantajat kannattavat näyttökysymysten uudelleen arviointia DNA-tutkimusten valossa. *Helsingin käräjäoikeus* toteaa, että DNA-tutkimus tulisi kirjata ensisijaiseksi säädösten, kuitenkin siten, että sanottujen tutkimusten puuttuessa isyyškysymys ratkaistaan normaalin vapaan todisteiden harkinnan perusteella, sillä käytännön tilanteet vaihtelevat ja voivat tuoda vastaan ennakoimattomia ongelmia. DNA-tutkimuksia täydentäisi tuomioistuinten vapaa näyttöharkinta. *Terveysten ja hyvinvoinnin laitos* toteaa lisäksi, että DNA-tutkimuksella saatava näyttö on riittävä isyyden vahvistamiseksi olettaen, ettei asianosaisten kertomusten tai muun näytön perusteella osoiteta, että tutkittu mies ei voi olla tutkitun lapsen biologinen isä.

3.4.4 Oikeudenkäyntimenettely

Kaikki lausunnonantajat tukevat esitettyä arviota siitä, että oikeudenkäyntimenettelyä koskevat vanhentuneet ja päällekkäiset säännökset on syytä poistaa tai uudistaa. *Espoon kaupunki* toteaa erityisesti, että monimiesperiaate on käynyt tarpeettomaksi DNA-tutkimusten tuloksena. *Lapin käräjäoikeus* toteaa lisäksi, että käytännössä on toisinaan niin, että isäksi on olemassa siittämisajankohdan ja muiden tietojen perusteella todennä-

köinen pääehdokas ja ehkä muita mahdollisia, mutta epätodennäköisempiä sivuehdokkaita. Tällöin voisi olla tarkoituksenmukaista sallia, että kanne kohdistetaan ensin pääehdokkaaseen ja että vasta DNA-tutkimuksen jälkeen harkitaan tarve muiden ehdokkaiden vastaajaksi haastamiseen.

3.5 Isyyden riitauttaminen

3.5.1 Isänä itseään pitävän mahdollisuus riitauttaa aviomiehen isyys

Lausunnonantajat suhtautuivat ristiriitaisesti kysymykseen siitä, pitäisikö isänä itseään pitävälle miehelle antaa mahdollisuus riitauttaa aviomiehen isyys tilanteessa, jossa lapsi on syntynyt avioliiton aikana ja lapsen isyys on jo määräytynyt isyysolettaman avulla. Suurin osa lausunnonantajista kannatti isänä itseään pitävän miehen kanneoikeuden rajoitettua mahdollistamista myös tilanteissa, joissa lapsen äiti on avioliitossa toisen miehen kanssa (*Helsingin käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Valvira, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Tampereen kaupunki, Kuntaliitto, Lasten Oikeuksien Tuki ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Väestöliitto ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto*). Pieni osa kannatti isänä itseään pitävän mahdollisuutta aviomiehen isyyden riitauttamiseen ilman rajoituksia (*Lastensuojelun keskusliitto, Miesten tasa-arvo ry, Suomen Asianajajaliitto ja Turun seudun elatusvelvolliset ry*). Vastaavasti pieni osa lausunnonantajista ei pitänyt tarpeellisena, että perhe-elämän suojaan voisi puuttua kolmannen tahon toimesta (*Pohjanmaan käräjäoikeus*).

Lausunnonantajista ne, jotka kannattivat mahdollisuutta riitauttaa aviomiehen isyys rajoitetusti, ehdottivat erilaisia muotoiluja rajoituksille. *Helsingin käräjäoikeuden* mukaan asiaa tulee arvioida Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen valossa ja jos isänä itseään pitävän mahdollisuus riitauttaa aviomiehen isyys toteutetaan, tulisi säännös muotoilla erityiseksi poikkeussäännökseksi tilanteissa, joissa isyysolettama ei lainkaan toteuta tarkoitettuja tehtäviään. *Vantaan käräjäoikeuden* mukaan edellytykset, joiden vallitessa isäksi itseään väittävällä miehellä tulisi olla oikeus nostaa isyyden kumoamiskanne ovat varsin vaikeasti määriteltävissä. Kanneoikeuden syntymisen edellytykset tulisi määritellä yksiselitteisesti siten, että oikeus kanteen nostamiseen voidaan helposti todeta. Myös *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* kannattaa kanteen nostamisen edellytysten kirjaamista lakiin. Joka tapauksessa perheen ulkopuolisen henkilön kanneoikeus tulisi olla rajattu vain niihin tapauksiin, joissa miehen ja lapsen välille on muodostunut perhe-elämää heti lapsen syntymän jälkeen (*Valvira, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Kuntaliitto, Lasten Oikeuksien Tuki ry ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto*). *Väestöliitto* viittaa erityisesti arviomuistiossa mainittuun tilanteeseen, jossa äidin ja aviomiehen välit ovat rikkoutuneet, aviomies ei asu eikä lapsen syntymän jälkeen ole asunut yhdessä lapsen kanssa eikä vanhemman ja lapsen suhdetta ole muutoinkaan muodostunut aviomiehen ja lapsen välille kun taas miehen ja lapsen välille on muodostunut perhe-elämää heti lapsen syntymän jälkeen.

Osa rajoitetun kanneoikeuden kannattajista korosti lastenvalvojan asemaa asiassa. *Lapsiasiavaltuutetun* ja *Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen* mukaan lastenvalvojalla olisi mahdollisuus päättää isyyden kumoamista koskevan kanteen nostamisesta tilanteissa, joissa sille on erityisen painavia syitä. *Tampereen kaupunki* ja *Vantaan kaupunki* eivät sen sijaan kannata oletetun isän kanneoikeuden siirtämistä lastenvalvojan harkintaan ja perustelevat kantaansa sekä oletetun isän oikeusturvaan että lastenvalvojien työmäärään ja vastuihin liittyvillä syillä. *Tampereen kaupungin* mukaan lähtökohtana tulisi olla isyyden toteaminen DNA-testein ja isyyden selvittäminen lyhyen määräajan kuluessa, esimerkiksi 1-2 vuotta lapsen syntymästä tai vuosi tiedon saannista.

Suomen Asianajajaliitto toteaa lisäksi, että virheellisen isyyden kumoaminen ja tosiasiallisen isyyden vahvistaminen vasta lapsen täytettyä 15 vuotta ei ole lapsen edun mukaista. Vastaus palautuu lain tavoitteeseen: onko tavoitteena suojata biologista isyyttä vai sosiaalista isyyttä? Jos tavoitteena on suojata biologista isyyttä, asia olisi hyvä selvittää mahdollisimman varhain. Myös *Sateenkaariperheet* ja *Seta ry* kyseenalaistavat nykyilainsäädännön johdonmukaisuuden. Arviomuistiossa todetaan, että tosiasiallisen isyyden katkaiseminen vastoin isän tahtoa ja juridisen isyysuhteen vahvistaminen mieheen, johon lapsella ei ole sosiaalista sidettä, olisi päätös, jonka vain erittäin harvoin, jos koskaan, voidaan etukäteen arvioida olevan lapsen edun mukainen. Tästä huolimatta nykyinen laki toimii avoparin tilanteessa täsmälleen näin: perheen ulkopuolinen, biologinen isä, johon lapsella ei ole sosiaalista sidettä, tulee vahvistaa lapsen isäksi. Tässä kiteytyy nykyisen lain merkittävä epäjohdonmukaisuus.

3.5.2 Isyyden kumoamiskanteen nostamisen rajoitukset

Kanneaika

Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden mukaan nykyisen lain mukainen aviomiehelle ja lapsen äidille asetetun isyyden kumoamista koskevan kanneajan sääntely on lähtökohtaisesti perusteltu. Esitöissä olisi tarpeellista tarkastella mahdollisimman laajasti ja avoimesti niitä seikkoja, joiden on tähän mennessä oikeuskäytännössä katsottu muodostavan erittäin painavan syyn sille, että kanne voidaan panna vireille säädetyn määräajan jälkeen. *Vantaan kaupunki* ehdottaa, että laissa lueteltaisiin ne tilanteet, joissa lapsen intressi nostaa kanne määräajan umpeuduttua on niin suuri, että yleisen oikeusvarmuuden heikentyminen sen seurauksena on hyväksyttävissä. *Miesten tasa-arvo ry:n* mielestä nykyisten kanneaikojen pituus on asianmukainen, kunhan niitä tulkitaan joustavasti niissä tilanteissa, joissa peruste epäillä isyyttä tulee tietoon vasta kanneajan päättymisen jälkeen.

Lasten Oikeuksien Tuki ry:n mielestä kanneajat tulisi miettiä kokonaan uudelleen. Alle 15-vuotiaalle tulisi voida määrätä edunvalvoja ajamaan isyysasiaa, koska vanhempien etu on useasti ristiriidassa lapsen edun kanssa.

Kanteen nostaminen aviomiehen ja äidin tai lapsen kuoleman jälkeen

Kaikki asiakohtaan kantaa ottaneet lausunnonantajat olivat yksimielisiä siitä, että tilanteessa, jossa lapsi on kuollut tai jossa sekä äiti että aviomies ovat kuolleet, kannerajotukset voitaisiin poistaa (*Pohjois-Karjalan käräjäoikeus, Pohjanmaan käräjäoikeus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Kuntaliitto, Lasten Oikeuksien Tuki ry, Väestöliitto, Turun seudun elatusvelvolliset*). *Tampereen kaupunki* kysyy kuitenkin, miten isyyden kumoaminen molempien vanhempien kuoleman jälkeen vaikuttaisi lapsen jo vastaanotettavaan perintöön.

3.5.3 Isyyden kumoamiseksi vaadittava näyttö

Kaikki asiakohtaan kantaa ottaneet lausunnonantajat olivat yksimielisiä siitä, että isyyslain nykyiset näyttöä koskevat säännökset ovat vanhentuneet ja ne voidaan poistaa. *Helsingin* ja *Lapin käräjäoikeuksien* mukaan DNA-testi tulisi kirjata ensisijaiseksi näyttömuodoksi, kuitenkin siten, että sanottujen tutkimusten puuttuessa isyyskysymys voitaisiin ratkaista normaalin vapaan todisteiden harkinnan perusteella. Myös *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* ja *Suomen Asianajajaliitto* kannattavat vapaata näyttöharkintaa, koska käytännön tilanteet vaihtelevat. *Lasten Oikeuksien Tuki ry:n* mukaan muuta näyttöä DNA-tutkimusten lisäksi ei tarvita.

3.5.4 Oikeudenkäyntimenettelyä koskevat säännökset

Helsingin käräjäoikeuden ja *Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden* mukaan oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen myötä vanhentuneen ja päällekkäiseen lainsäädännön karsiminen isyyslaista on kannatettavaa.

3.5.5 Oikeudenkäynnissä vahvistetun isyyden riitauttaminen

Helsingin käräjäoikeus ja *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* suhtautuvat epäillen siihen periaatteelliseen ratkaisuun, että oikeudenkäynnissä annetun ratkaisun oikeusvoimavaiikutusta horjutettaisiin. Jos tuomioistuimen isyyttä koskeva tuomioistuimen päätös on annettu aikana, jolloin käytössä olleet tutkimusmenetelmät ovat olleet puutteelliset, on tämänkaltaisten tilanteiden korjaaminen mahdollista poikkeusjärjestelyin siten, että siirtymäsäännöksellä mahdollistettaisiin määrääjäksi saattaa kysymys uuden tutkimusnäytön perusteella tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Tampereen kaupungin mukaan tulisi kuitenkin selvittää, voidaanko isyyden riitauttamiseen soveltaa samoja sääntöjä ja kanneajoja riippumatta siitä, onko isyyskysymys ratkaistu avioliiton, tunnustamisen tai tuomioistuimen päätöksen kautta.

3.6 Isyyslain siirtymäsäännökset

3.6.1 Mahdollisuus nostaa kanne siirtymäsäännöksen määräajan jälkeen

Kaikki lausunnonantajat tukevat isyyslain siirtymäsäännösten muuttamista siten, että ne vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan tavoitteita. Osa lausunnonantajista kannattaa muutoksen toteuttamista siten, että laissa lueteltaisiin ne tilanteet, joissa lapsen intressi nostaa kanne määräajan umpeuduttua on niin suuri, että yleisen oikeusvarmuuden heikentyminen sen seurauksena on hyväksyttävissä (*Helsingin käräjäoikeus, Lapin käräjäoikeus, Vantaan kaupunki, Ulkosuomalaisparlamentti, Yhden Vanhemman Perheiden Liitto*). Näihin tilanteisiin luettaisiin erityisesti se tilanne, jossa lapsi on ollut alaikäinen kanneajan päättyessä tai jos hän on saanut tiedon oletettavasta isästään vasta kanneajan päättymisen jälkeen, esimerkiksi äitinsä kuoltua. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* ja *Julkiset oikeusavustajat ry* ehdottavat lisäksi, että kanne tulisi olla mahdollinen, jos mies on ollut vanhan lain mukaan elatusvelvollinen, mutta ei ole tunnustanut isyytään. Jälkimmäinen tilanne on *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen* mukaan aiheuttanut runsaasti sekaannusta, jos lapsi on olettanut, että elatusapua maksava mies on vahvistettu hänen oikeudelliseksi isäkseen.

Toisaalta *Pohjois-Karjalan käräjäoikeus* ja *Suomen Asianajajaliitto* toteavat, että jos lainsäädäntöä halutaan muuttaa vastaamaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen tavoitteita, lainsäädännön tulisi mahdollistaa tuomioistuimelle tapauskohtainen intressien punninta eikä luetella tarkasti tilanteita, joissa lapsen intressi nostaa kanne määräajan jälkeen on niin suuri, että yleisen oikeusvarmuuden heikentyminen sen seurauksena on hyväksyttävissä. *Suomen Asianajajaliitto* toteaa lisäksi, että se ei pidä kannatettavana muistion ehdotusta, että ennen vuotta 1976 syntyneiden lasten isyys olisi edelleen vahvistettavissa, jos he olisivat määräajan päättyessä olleet alle 23 vuotta. Uuden määräajan asettaminen ei poista kiinteisiin määräaikoihin liittyvää ongelmaa. *Turun seudun elatusvelvolliset* pitää siirtymäsäännöstä ylipäänsä syrjivänä ja kannattaa sen poistamista laista kokonaisuudessaan.

3.6.2 Lapsen perintöoikeus isyyden vahvistamisen jälkeen

Suomen Asianajajaliiton mukaan määräajasta luopumisen ei tule johtaa siihen, että myöhemmin vahvistetun isyyden perusteella joudutaan muuttamaan aiemmin toimitettuja perinnönjakoa. Jos lapselle sallittaisiin rajattu perintöoikeus, yksi vaihtoehto on, että määräajasta luopumisen yhteydessä rajataan lainsäädännössä vahvistetun isyyden perusteella esitettäviä jäämistöoikeudellisia vaatimuksia jo lainvoimaisesti toimitettujen perinnönjakojen osalta.

Pohjanmaan käräjäoikeuden näkemyksen mukaan muistiossa esitetty ratkaisu, jonka mukaan uudistetun siirtymäsäännöksen myötä isyyden vahvistaneille lapsille tulisi antaa oikeus vain lakiosaan jos mies oli kuollut tai menettänyt kykynsä testamentin tekemi-

seen ennen kuin isyyskanne tuli vireille, näyttäisi syrjivältä. Samaa näkökohtaa pohtii myös Suomen Asianajajaliitto. Pohjanmaan käräjäoikeuden mukaan isyys voidaan vahvistaa joko täysin perintöoikeuksin tai ei ollenkaan. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto vastustaa perinnön rajaamista pelkästään lakiosuuteen. Perintöoikeuden tulisi olla täysimääräinen. Myönteisesti tai varovaisen myönteisesti perintöoikeuden rajaamiseen lakiosaan suhtautuvat kuitenkin *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos* ja *Tampereen kaupunki*.

3.7 Äitiyteen liittyviä kysymyksiä

3.7.1 Aineelliset säännökset

Ulkoasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Porvoon kaupunki, Tampereen kaupunki, Vantaan kaupunki, Kuntaliitto, Lastensuojelun keskusliitto, Pelastakaa Lapset ry, Sateenkaariperheet, Seta ry, Suomen Asianajajaliitto, Trasek ry ja Väestöliitto pitävät tärkeänä, että äitiyden määräytymistä koskevat perussäännökset kirjataan kansalliseen lakiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Sateenkaariperheiden, Seta ry:n, Trasek ry:n ja Väestöliiton mukaan äitiyden määrittelyssä tulisi voida ottaa huomioon tilanteiden vaihtelevuus. Isyyslain uudistamistarpeita tulisi myös pohtia ottaen huomioon sukupuolivähemmistöjen näkökulma. Joissakin transsukupuolisia henkilöitä koskevissa tapauksissa voisi tulla pohdittavaksi tilanne, jossa nainen tulisi vahvistaa lapsen isäksi. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Sateenkaariperheiden, Seta ry:n ja Trasek ry:n* mukaan hedelmöityshoitoihin liittyvää lainsäädäntöä tulisi muuttaa siten, että jos naispari hakeutuu yhdessä hedelmöityshoitoihin, tulisi lapsesta tulla automaattisesti myös sen naisen lapsi, joka ei ole lasta synnyttänyt. *Sateenkaariperheet ry* ehdottaa vaihtoehtoisesti isyyden tunnustamista vastaavan henkilökohtaisen selvityksen antamista oikeudellisen vanhemmuuden perustana. *Sateenkaariperheet ry:n, Seta ry:n ja Trasek ry:n* mukaan sijaissyntytilanteiden pohdinnan yhteydessä myös miesparin sosiaalinen vanhemmuus on kyettävä vahvistamaan vanhemmuusolettaman perusteella. *Vantaan kaupunki* kiinnittää huomiota samaa sukupuolta olevien parien nykyisin puutteelliseen elatusvastuuseen.

Helsingin käräjäoikeus ja *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus* eivät pidä äitiyteen liittyviä kysymyksiä aineellisen lainsäädännön uudistamisen kannalta ajankohtaisina tai tarkoituksenmukaisina. *Turun seudun elatusvelvolliset* toteaa, että lapsella tulee olla kaksi eri sukupuolta olevaa vanhempaa ja olisi väärin ja täysin luonnotonta, mikäli samaa sukupuolta olevat henkilöt voisivat tulla lapsen vanhemmiksi. *Turun seudun elatusvelvollisten* kanta on kielteinen myös sijaissyntytyksen osalta, koska lapsen vanhempien aseman tulee perustua biologiseen vanhemmuuteen eikä sijaisvanhemmuuteen. *Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden* tietoon ei ole tullut ongelmia, jotka liittyisivät äitiyden määräytymistä koskevien säännösten puuttumiseen. *Lapin käräjäoikeus* jättää äitiyteen liittyvät kysymykset poliittisen harkinnan varaan. *Vantaan käräjäoikeuden* mukaan äitiyteen liittyviä kysymyksiä joudutaan vastaisuudessa varmasti järjestämään

lainsäädännöllä enenevässä määrin. Harkittavaksi jää, onko jo nyt tarkoituksenmukaista toteuttaa isyyslain uudistus yleisellä vanhemmuutta koskevalla lailla.

3.7.2 Kansainvälisyksityisoikeudelliset säännökset

Ulkoasiainministeriö yhtyy arviomuiston kantaan, että olisi syytä tarkoin harkita, onko lakiin tarpeen sisällyttää säännökset sovellettavasta laista, kun kysymys on äitiyden määräytymisestä suoraan lain perusteella, koska äitiyttä koskevien kansainvälisyksityisoikeudellisten kysymysten sääntelyn tarve on lisääntynyt mm. ulkomaisten sijaissynnytyjärjestelyjen vuoksi. Ministeriön mukaan sijaissynnyttäjän käyttöön liittyy vakavia juridisia ja eettisiä ongelmia ja ministeriö ja Suomen ulkomaanedustustot toivovat tämän vuoksi lainsäädäntöä ohjaamaan ja tukemaan Suomen viranomaisten toimintaa. Toisaalta sijaissynnytystä koskevat näkemykset ovat vasta alkamassa EU:ssa ja Haagin kansainvälisessä yksityisoikeudellisessa konferenssissa. Myös *Helsingin käräjäoikeus* toteaa, että äitiyttä koskevat kansainvälisyksityisoikeudelliset säännökset saattavat olla ajankohtaisia, mutta toisaalta muistiossa esitetyn nojalla näiden kysymysten kansainvälinen tarkastelu on vasta alkamassa.

Maahanmuuttoviraston mukaan äitiyden kannalta ovat epäselviä esimerkiksi tilanteet, joissa väestötietojärjestelmään halutaan merkitä vanhemmuutta koskevia tietoja perheestä, johon kuuluu kansalaistettu isä, ulkomaalainen puoliso ja ulkomailla syntyneet lapset. Jos luotettava asiakirjaselvitystä ei ole, myös äidistä olisi näissä tilanteissa tehtävä DNA-tutkimus vanhemmuuden selvittämiseksi. Myös sijaissynnyttäjätilanteet tulisi ottaa huomioon.

3.8 Isyysasioissa käytettävät lomakkeet

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampereen kaupunki, Porvoon kaupunki, Vantaan kaupunki ja Itä-Suomen aluehallintovirasto kiinnittävät huomiota myös isyysasioissa käytettävien lomakkeiden uudistamistarpeeseen. *Itä-Suomen aluehallintovirasto* toteaa, että lomakkeita kehitettäessä tulee ottaa huomioon sähköinen tiedonsiirto. *Porvoon kaupungin* mukaan kertomuslomake nykyisessä muodossaan on vanhentunut ja tulisi poistaa. Henkilötiedot, vastaus kysymykseen, onko mies vakuuttunut vai epävarma isyydestään ja DNA-tutkimus riittäisivät.

3.9 Lainsäädäntöhankkeen vaikutukset

Valtiovarainministeriön arvion mukaan uudistuksella on todennäköisiä vaikutuksia esimerkiksi lastenvalvojien tehtäviin. Tästä syystä hallituksen esitykseen tulee sisällyttää

arvio vaikutuksista kuntien viranomaisten toimintaan ja kuntien taloudelle, minkä lisäksi mahdollista esitystä tulisi käsitellä Kunnallistalouden ja –hallinnon neuvottelukunnassa. Ministeriön mukaan isyyslain uudistamisesta saattaa seurata muutoksia myös valtiovarainministeriön toimialaan kuuluvien Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien toimintaan sekä lisäksi sisällöllisiä ja teknisiä muutostarpeita väestötietojärjestelmään.

Myös *Tampereen* ja *Vantaan kaupungit* kiinnittävät huomiota vaikutuksiin lastenvalvojen vastuuseen ja työmäärään liittyviin vaikutuksiin. *Vantaan kaupunki* korostaa, että vaikka se pitää esityksiä pääosin kannatettavina ja asiakkaiden oikeusturvaa parantavina, uusia tehtäviä ja tehtävien lisääntymistä ei tulisi merkittävässä määrin siirtää kuntien vastattavaksi. *Tampereen kaupunki* kiinnittää huomiota riittävän koulutuksen turvaamiseen. *Helsingin kaupungin sosiaaliviraston* mukaan esitetyt ehdotukset lisäisivät lastenvalvojan työtehtäviä kuitenkin vain vähäisessä määrin eivätkä siten aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia. Uudistukset tulisivat tietyiltä osin selkiyttämään ja yksinkertaistamaan lastenvalvojan työtehtäviä.

Itä-Suomen aluehallintoviraston mukaan jos isyyden vahvistamisia voidaan uuden menettelyn kautta vähentää maistraateissa esim. 80 %, olisi isyysasioiden käsittely mahdollista keskittää yhteen maistraattiin. Kokonaisuudessaan maistraattien resurssitarve vähenisi muutamalla henkilötyövuodella ja kunnille voitaisiin tarjota sähköinen asiakirjansiirto kustannustehokkaasti.

3.10 Muut asiat

Valvira esittää oikeusministeriölle harkittavaksi, olisiko isyyslain uudistaminen aiheellista nivoa osaksi laajempaa uudistustyötä, johon kuuluisivat esimerkiksi lapsen elatuksesta, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja lapseksiottamisesta annetut lait. Myös *Helsingin kaupungin sosiaaliviraston* mukaan on tärkeää, että isyyslain uudistuksen yhteydessä otetaan huomioon liittymät adoptiolainsäädännön uudistamiseen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on lisäksi liittänyt lausunnon oheen kommentit siitä, kuinka samassa yhteydessä tulisi uudistaa myös lakia oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta.

Miesten tasa-arvo ry ehdottaa, että väärin perustein määriteltyjen isyyksien yleisyydestä on tehtävä kattava ja puolueeton selvitys ja kaikkia isäkandidaatteja on tiedotettava sen tuloksista. Isien oikeuksista, velvollisuuksista ja asemasta olisi hyvä koota tietopaketti, jota voitaisiin levittää viranomaisten toimesta kaikille asiasta kiinnostuneille. Lisäksi miehille tulisi tarjota omia neuvolakäyntejä eikä miehiä tulisi kohdella vain laskuja maksavana apuäitinä, jonka oikeuksilla ei ole väliä.

LIITE

Isyysuudistamistarpeita käsittelevästä arviomuistiosta pyydettiin lausunto seuraavilta viranomaisilta ja yhteisöiltä. Tähdellä (*) merkityiltä tahoilta ei saatu lausuntoa.

Ulkoasiainministeriö
Valtiovarainministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunnan oikeusasiamies

Helsingin kärjäoikeus
Lapin kärjäoikeus
Pohjanmaan kärjäoikeus
Pohjois-Karjalan kärjäoikeus
Vantaan kärjäoikeus

Lapsiasiavaltuutettu
Maahanmuuttovirasto
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Väestörekisterikeskus

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus
Suomen ortodoksinen kirkkohallitus *

Kainuun maistraatti *
Lahden maistraatti
Pohjois-Savon maistraatti
Raaseporin maistraatti *
Satakunnan maistraatti
Turunmaan maistraatti *
Pohjois-Pohjanmaan maistraatti
Itä-Suomen aluehallintovirasto, maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö

Espoon kaupunki
Helsingin kaupungin sosiaalivirasto
Kajaanin kaupunki *
Kokkolan kaupunki
Lappeenrannan kaupunki *
Porvoon kaupunki
Tampereen kaupunki
Vantaan kaupunki
Suomen Kuntaliitto

Julkiset oikeusavustajat ry
Lasten Oikeuksien Tuki ry
Lasten perusoikeudet – Children's Fundamental Rights ry *

Lastensuojelun Keskusliitto ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Miesten tasa-arvo ry
Naisasialiitto Unioni ry *
Pelastakaa Lapset ry
Sateenkaariperheet ry
SETA ry
Suomen Asianajajaliitto
Väestöliitto ry

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta *
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta *
Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskus *

Lisäksi oikeusministeriö vastaanotti lausunnon seuraavilta yhteisöiltä:

Potilasyhdistys Trasek
Suomen Monikkoperheet ry
Turun seudun elatusvelvolliset ry
Ulkosuomalaisparlamentti
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-259-176-0 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi